

24 Κατασκευή ηλεκτρονικού λεξικού οικονομικής-χρηματιστηριακής ορολογίας – Γενικές παρατηρήσεις

Τζιάφα Ελένη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εν λόγω έρευνα συνίσταται στη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού λεξικού οικονομικής-χρηματιστηριακής ορολογίας για χρήση σε συστήματα αυτόματης ανάλυσης φυσικών γλωσσών. Το λεξικό αυτό βασίζεται κυρίως σε μεταγλωσσικά κείμενα (λεξικά, γλωσσάρια). Πιο συγκεκριμένα, στην ανακοίνωση θα προβούμε σε μια περιγραφή των γλωσσικών μονάδων που έχουν συλλεγεί και οι οποίες συμπεριλαμβάνουν μονάδες απλές (ή μονολεκτικές), μονάδες σύνθετες (ή πολυλεκτικές), αρκτικόλεξα και ακρωνύμια, καθώς και σύμβολα. Για τη δημιουργία του λεξικού αυτού χρησιμοποιήθηκαν τα προγράμματα κωδικοποίησης και αυτόματης κλίσης που έχουν χρησιμοποιηθεί για την κατασκευή των γενικών ηλεκτρονικών λεξικών της Νέας Ελληνικής από τη Μονάδα Αυτόματης Επεξεργασίας Φυσικών Γλωσσών (<http://linginfo.frl.auth.gr>) του Εργαστηρίου Μετάφρασης και Επεξεργασίας του Λόγου (Ε.Μ.Ε.Λ.) του Α.Π.Θ. σε συνεργασία με το Institut Gaspard-Monge του Πανεπιστημίου της Marne-la-Vallée. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την προαναφερθείσα ομάδα, οι μελέτες της οποίας αποσκοπούν στη λεπτομερή και τυποποιημένη περιγραφή της Νέας Ελληνικής με σκοπό την αναγνώριση των γλωσσικών δεδομένων από συστήματα αυτόματης ανάλυσης φυσικών γλωσσών.

Construction of an electronic dictionary of financial and stock market terms – General comments

Tziafa Eleni

ABSTRACT

This paper is about the construction of an electronic dictionary of financial and stock market terms, which will be used by computers in natural language processing systems. This dictionary is based on metalinguistic texts (dictionaries and glossaries). The dictionary includes simple and compound nouns, adjectives, simple and compound adverbs, initialisms, acronyms and symbols. For the creation of this dictionary, the computational linguistics team of the Natural Language Processing Unit (<http://linginfo.frl.auth.gr>) of the Laboratory of Translation and Language Processing, Aristotle University of Thessaloniki, in association with the Gaspard-Monge Institute, University of Marne-la-Vallée used the same codification and automatic inflection programs that were used for the creation of their general electronic dictionaries. The research was conducted by the said team, whose studies aim at a detailed and formalized description of Modern Greek, the final objective being the recognition of linguistic data by natural language processing systems.

0 Εισαγωγή

Το εν λόγω λεξικό δημιουργήθηκε για να καλύψει την ανάγκη της ηλεκτρονικής επεξεργασίας με σκοπό την άμεση και γρήγορη αρχειοθέτηση και επεξεργασία της πληροφορίας από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Με τον όρο ηλεκτρονικά λεξικά εννοούμε τα λεξικά που δημιουργήθηκαν προκειμένου να χρησιμοποιηθούν από υπολογιστές στο πλαίσιο συστημάτων επεξεργασίας φυσικών γλωσσών. Για την επίτευξη αυτής της έρευνας ακολουθήσαμε τις μεθοδολογικές αρχές και το θεωρητικό πλαίσιο του *Laboratoire d'Automatique et Documentaire Linguistique (L.A.D.L.¹)*. Η έρευνα αυτή εντάσσεται στο πρόγραμμα για την ανάπτυξη και τη σταδιακή ολοκλήρωση της ελληνικής έκδοσης του *Unitex²*. Η έρευνά μας αφορά απλές και σύνθετες ορολογικές μονάδες. Πρόκειται για μορφολογικό λεξικό και μπορεί επιπλέον να περιλαμβάνει τα συντακτικο-σημασιολογικά χαρακτηριστικά των λέξεων.

1 Γενικά χαρακτηριστικά του λεξικού

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας αποτελεί η δημιουργία ενός όσο το δυνατόν πληρέστερου ηλεκτρονικού μορφολογικού λεξικού των όρων που χρησιμοποιούνται στο ελληνικό χρηματιστήριο. Για τη συλλογή των όρων αυτών βασιστήκαμε κυρίως σε μεταγλωσσικά κείμενα (λεξικά και μελέτες που αναφέρονται σε ανάλογα θέματα). Τη συλλογή ακολούθησε η κωδικοποίηση του σώματος των όρων αυτών, με σκοπό την αυτόματη παραγωγή των κλιτών τύπων, όπως αυτοί εμφανίζονται στα κείμενα κλιτοί, και την απόδοση μορφολογικών χαρακτηριστικών στον καθένα από αυτούς.

Όλοι οι κλιτοί τύποι των όρων που συγκεντρώνονται με το πρόγραμμα αυτόματης κλίσης, στο οποία αναφερόμαστε αμέσως παρακάτω, μετατρέπονται σε ηλεκτρονικά λεξικά συμπιεσμένα με κατάλληλο τρόπο ώστε να αξιοποιούνται από περιβάλλοντα αυτόματης επεξεργασίας, όπως το *Unitex*.

Η ελληνική έκδοση του *Unitex* περιλαμβάνει το ηλεκτρονικό λεξικό των απλών και σύνθετων λέξεων με: 19.000 ρήματα, 70.000 ουσιαστικά, 40.000 επίθετα, 16.000 απλά και σύνθετα επιρρήματα, 54.000 κύρια ονόματα, 28.000 σύνθετες λεξικές μονάδες και 3.000 τοπωνύμια

¹ Βλ. ιστοσελίδα: <http://ladl.univ-mlv.fr/index.html>.

² Το *Unitex* είναι ένα γλωσσικό περιβάλλον ανάπτυξης, ένα σύνολο λογισμικών προγραμμάτων, που χρησιμοποιείται για την εκτενή περιγραφή των ζωντανών γλωσσών και επιτρέπει τη διαχείριση κειμένων με τη χρήση γλωσσικών πόρων. Αυτές οι πηγές αποτελούνται από ηλεκτρονικά λεξικά, γραμματικές και λεξικά-γραμματικές. Κατασκευάστηκε από τον S.Paumier το 2002 στο Ινστιτούτο *Gaspar-Monge* του Πανεπιστημίου της *Marne-la-Vallée* στη Γαλλία.

και υποστηρίζεται από τυποποιημένες γραμματικές που αφορούν τις λεξικές αμφισημίες, τις παροιμίες, τις συντομογραφίες, τις χρονικές εκφράσεις των ημερομηνιών και το αριθμητικό σύστημα³.

Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή του λεξικού ήταν ένα πρόγραμμα αυτόματης κλίσης, το *GenereFlexion*, το οποίο κατασκευάστηκε από την Safia Mrabti και την Τίτα Κυριακοπούλου στο LADL, για την παραγωγή του συνόλου των κλιτών τύπων των απλών αλλά και των σύνθετων λέξεων (Κυγιάκορου et al., 2002), καθώς και ένα πρόγραμμα διευκόλυνσης (Constant, Yannacopoulou, 2002) της διαδικασίας της κωδικοποίησης του λεξικού των σύνθετων ονομάτων, με αυτόματη προσθήκη των κωδικών στα συνθετικά βάσει των λεξικών των απλών λέξεων.

Το *GenereFlexion* επεξεργάζεται δύο αρχεία σε μορφή απλού κειμένου (*.txt). Το πρώτο αποτελεί το λεξικό των λημματικών τύπων⁴ που έχει την ακόλουθη μορφή:

κεφαλαιαγορά.N242,N

Στην περίπτωση του κωδικού κλίσης N242 το N δηλώνει ότι πρόκειται για ουσιαστικό, ο αριθμός 242 το συγκεκριμένο κλιτικό παράδειγμα. Οι κωδικοί κλίσης παραπέμπουν σε κλιτικά διάνυσμα⁵, τα οποία αποδίδονται στο λήμμα με σκοπό την αυτόματη παραγωγή των κλιτών τύπων. Έτσι στον παραπάνω λημματικό τύπο αντιστοιχεί το ακόλουθο κλιτικό διάνυσμα (δεύτερο αρχείο που επεξεργάζεται το πρόγραμμα):

N242.2.ά,άς,ά,ά,ές,ών,ές,ές

Για την κλίση των σύνθετων ονομάτων χρησιμοποιήθηκε το ίδιο πρόγραμμα αυτόματης κλίσης, που βασίζεται στους κωδικούς κλίσης των μονολεκτικών ονομάτων. Στο πρόγραμμα αυτό το κάθε συνθετικό συνοδεύεται από τον κωδικό κλίσης του, παραδείγματος χάριν:

αγορά.N242 αξιών.N232 σταθερού.A9 εισοδή"ματος.N365,N, -GP2,-GS3,-GS4

³ Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι αριθμοί αυτοί είναι ενδεικτικοί, αφού η ερευνητική ομάδα που προαναφέρθηκε συνεχίζει την έρευνα στον τομέα αυτό, με στόχο την όσο το δυνατόν πληρέστερη μορφολογική, συντακτική και σημασιολογική περιγραφή των απλών και σύνθετων λεξικών μονάδων της Νέας Ελληνικής.

⁴ Ο λημματικός τύπος των ονομάτων είναι η ονομαστική ενικού, των ρημάτων το α' πρόσωπο του ενεστώτα οριστικής (ενεργητικής φωνής) και των επιθέτων η ονομαστική ενικού στο αρσενικό γένος.

⁵ Η μετάφραση του όρου *vecteur flexionnel* ως κλιτικό διάνυσμα προτάθηκε από τον Γιώργο Ανδρουλάκη.

Σημειώνεται αρχικά η γραμματική κατηγορία της λέξης (N). Στη συνέχεια προστίθενται, όπου χρειάζεται, φίλτρα που επιτρέπουν την κλίση σε έναν μόνο αριθμό, ενικό (S) ή πληθυντικό (P), είτε την πτώση των συνθετικών, ονομαστική (N), γενική (G), αιτιατική (A), κλητική (V), ή και τα δύο, προκειμένου να παραχθούν μόνο οι αποδεκτοί τύποι του σύνθετου ονόματος.

2 Αναλυτική περιγραφή του λεξικού

Το λεξιλόγιο του χρηματιστηρίου είναι ένα διακριτό λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται από συγκεκριμένες επαγγελματικές ομάδες (χρηματιστές, εργαζόμενους στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών - Χ.Α.Α., καθώς επίσης επενδυτές και δημοσιογράφους του οικονομικού κυρίως τύπου κ.ά.) και συνδέεται με θέματα και δραστηριότητές τους.

Καθοριστική για τη διαμόρφωση του ειδικού λεξιλογίου του χρηματιστηρίου υπήρξε η περίοδος 1993-2000, κατά την οποία αυξήθηκε εντυπωσιακά το ενδιαφέρον και η δραστηριοποίηση του εγχώριου πληθυσμού. Η άνοδος του χρηματιστηρίου δημιούργησε νέα δεδομένα στην αγορά από τα οποία προέκυψε η ανάγκη χρήσης νέων λέξεων, που εισήλθαν στο χώρο ως *νεολογισμοί* ή *νεώνυμα*⁶.

Το λεξικό μας αποτελείται από 934 απλές λέξεις, π.χ. *μετοχοδάνειο*, και 7.820 σύνθετες⁷, π.χ. *ομόλογο-λουλούδι*. Στο λεξικό μας συμπεριλαμβάνονται αρκτικόλεξα, ακρωνύμια και σύμβολα, ενώ οι σύνθετες λεξικές μονάδες είναι είτε ουσιαστικά (ή ονομαστικές λεξικές φράσεις, όπου ο πυρήνας είναι ουσιαστικό), π.χ. *αγορά ευρωμετοχών*, είτε λεξικές φράσεις, που λειτουργούν ως επιρρήματα, π.χ. *με άνοδο, υπό επιτήρηση*, είτε λεξικές φράσεις που λειτουργούν ως επίθετα π.χ. *προεγγραφόμενος για αγορά μετοχών*. Ο μεγάλος αριθμός των πολυλεκτικών λεξικών μονάδων οφείλεται στην πιεστική ανάγκη για κατονομασία (denomination) των νέων ή δανείων όρων, κατά την περίοδο της ακμής του χρηματιστηρίου, π.χ. *αποτίμηση στη χαμηλότερη τιμή μεταξύ τιμής κτήσεως και τρέχουσας τιμής, τίτλος με αρχικό κεφάλαιο συνδεδεμένο με συναλλαγματική ισοτιμία*. Δεν συμπεριλαμβάνουμε τις σύνθετες λέξεις που έχουν ένα ρήμα στη δομή τους, π.χ. *μέρισμα που δεν πληρώθηκε, μετοχή που πετάει*, γιατί ανήκουν στην κατηγορία των παγιωμένων εκφράσεων, οι οποίες θα

⁶ Νεολογισμοί ονομάζονται τα αποτελέσματα της διαδικασίας της λεξιλογικής ανανέωσης, δηλαδή της νεολογίας (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1986: 26-27), ενώ σύμφωνα με τον Κοκουρέκ (1982: 174), μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον όρο νεωνυμία για να δηλώσουμε τη "νεολογία στο ειδικό λεξιλόγιο", και τον όρο νεώνυμα για τα αποτελέσματα της διαδικασίας της νεωνυμίας.

⁷ Στην υπολογιστική γλωσσολογία ως απλή λέξη ορίζεται «μια ακολουθία χαρακτήρων η οποία βρίσκεται ανάμεσα σε δύο διαδοχικούς διαχωριστές». Ως διαχωριστές νοούνται είτε το κενό, ένα απλό σημάδι στίξης ή ένα ορθογραφικό σημάδι, όπως η απόστροφος ή το ενωτικό. Ως σύνθετη λέξη ορίζεται «μια ακολουθία χαρακτήρων που περιλαμβάνει τουλάχιστον δύο απλές λέξεις (και επομένως τουλάχιστον έναν διαχωριστή)» (Silberstein, 1993: 42).

μελετηθούν σε επόμενο στάδιο, κατά την προσθήκη των συντακτικών – σημασιολογικών χαρακτηριστικών των λημμάτων. Επίσης, στο λεξικό δεν συμπεριλαμβάνονται νομίσματα⁸, εκτός από τα *ευρωγέν*, *ευρωδολάριο* και τα όμοια, τα οποία δεν αποτελούν πραγματικά νομίσματα, αλλά είναι μόνο αντικείμενα διαπραγμάτευσης στο χρηματιστήριο.

Για τη συλλογή των όρων βασιστήκαμε κυρίως:

- σε λεξικά οικονομικών και χρηματιστηριακών όρων⁹,
- στην ορολογική βάση Eurodicautom του μεταφραστικού τομέα της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰,
- σε διάφορες άλλες ορολογικές βάσεις που διατίθενται στο διαδίκτυο¹¹, καθώς και σε εφημερίδες και περιοδικά, κυρίως οικονομικής φύσεως.

3 Μορφοσυντακτικές δομές των όρων

Στο λεξικό περιλαμβάνονται απλά ουσιαστικά, απλά επίθετα, σύνθετα ουσιαστικά, σύνθετα επίθετα και επιρρήματα. Στο σύνολο του λεξικού τα ουσιαστικά αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος του συνόλου των όρων, 93% του συνόλου των απλών λέξεων και 99% των σύνθετων λέξεων.

⁸ Το λεξικό των νομισμάτων δημιουργήθηκε από την Σ. Μπακούρα (2003).

⁹ *Χρηματιστηριακό Λεξικό*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις MLS Σταφυλίδη, 1999
Κάντζος, Κ. *Αγγλοελληνικό-Ελληνοαγγλικό Λεξικό Λογιστικής*, Αθήνα, Σταμούλης, 2001
Μαμαλούκης, Α. *Αγγλοελληνικό-Ελληνοαγγλικό Λεξικό Οικονομικών-Εμπορικών Όρων*, Θεσσαλονίκη, Ζήτη, 2001
Μαθιόπουλος, Χ.Η., *Μικρό Εγχειρίδιο του Επενδυτή – Μία περιπλάνηση στα άδυτα του ελληνικού χρηματιστηρίου*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & Σια Α.Ε., Αθήνα, 1999
Παπαϊωάννου, Δ. *Σύγχρονο Αγγλο-Ελληνικό και Ελληνο-Αγγλικό Λεξικό Εμπορικών, Οικονομικών και Τραπεζικών Όρων*, Αθήνα, Ίων, 1999
Pass, C. *Λεξικό Όρων Οικονομίας και Διοίκησης. Ελληνοαγγλικό-Αγγλοελληνικό*. Μετάφραση: Λ. Χατζοπούλου, Αθήνα, Φλώρος, 2001
Λεξικό της Σύγχρονης Οικονομίας Θεωρητικής & Εφαρμοσμένης, Αγγλοελληνικό και Ελληνοαγγλικό, Αθήνα, Εκδόσεις Σταφυλίδη, 2003
Χιωτάκη Μ. *Αγγλο-Ελληνικό Λεξικό νομικών – εμπορικών όρων*, Αθήνα, Δαίδαλος, Ι. Ζαχαρόπουλος, 1992
Χολέβας Γ. *Σύγχρονο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό Οικονομικών Επιστημών*, Αθήνα, Πάμισος, 2003,
Χρυσοβιτσιώτης, Ι. – Σταυρακόπουλος, Ι. *Λεξικό Αγγλο-Ελληνικό και Ελληνο-Αγγλικό Εμπορικών - Τραπεζικών και Χρηματο-Οικονομικών Όρων*, Αθήνα, Παπαζήσης, 2001

¹⁰ <http://europa.eu.int/eurodicautom/Controller>.

¹¹ Ως τέτοιες ορολογικές βάσεις μπορούν να θεωρηθούν τα διάφορα γλωσσάρια που δημοσιεύονται στις ιστοσελίδες του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών (Χ.Α.Α.), του Χρηματιστηρίου Παραγώγων Αθηνών (Χ.Π.Α.) και των Ανωνύμων Εταιρειών Λήψης Διαβίβασης Εντολών (Α.Ε.Λ.Δ.Ε.).

Για τα σύνθετα ουσιαστικά έχουμε στο λεξικό μας τα παρακάτω είδη γλωσσικών σχηματισμών:

Α. Σύνθετες λέξεις μόνο με ουσιαστικά, π.χ. Ουσιαστικό + Ουσιαστικό, π.χ. *μετοχή δώρο, αγορά καλάθι*, οι οποίες μπορούν να αποτελούνται έως και από πέντε ουσιαστικά, π.χ. *διαδικασία αίτησης σύγκλησης συνέλευσης μετόχων*.

Στην ίδια κατηγορία των συνθέτων με ουσιαστικά υπάρχουν σύνθετα όπως Γράμμα + Γράμμα, π.χ. *A&O (Απρίλιος και Οκτώβριος), P/E (Price per Earnings), A/K (αμοιβαίο κεφάλαιο)*, Γράμμα + Σύμβολο + Αριθμός, π.χ. *T+1, T+2, T+3*, Ουσιαστικό + Γράμμα, π.χ. *ημέρα T, ημέρα T+1, ημέρα T+2, ημέρα T+3, βαθμίδα AAA*.

Β. Σύνθετες λέξεις στις οποίες περιλαμβάνονται ένα ή περισσότερα ουσιαστικά και ένα ή περισσότερα επίθετα, π.χ. Ουσιαστικό + Επίθετο, π.χ. *συμβόλαιο μεταβίβαση*, Επίθετο + Ουσιαστικό, π.χ. *άδειο κέλυφος* (σ' αυτή την κατηγορία Γράμμα + Ουσιαστικό, π.χ. *A μετοχή* και Γράμμα + Γράμμα + Ουσιαστικό, π.χ. *A B μετοχή*), Επίθετο + Επίθετο + Ουσιαστικό + Ουσιαστικό, π.χ. *αναβαλλόμενη ομαδική ράντα πληρωμής*.

Γ. Σύνθετες λέξεις στις οποίες περιλαμβάνονται, εκτός από ουσιαστικά και επίθετα, προθέσεις, άρθρα (προσδιοριστές), αντωνυμίες, επιρρήματα, μόρια:

α. Σύνθετα που περιλαμβάνουν για παράδειγμα άρθρα ή/και προθέσεις ή/και αρκτικόλεξα όπως Ουσιαστικό + Ουσιαστικό + Πρόθεση + Επίθετο + Ουσιαστικό, π.χ. *αγοραπωλησία προϊόντων μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή*, Αρκτικόλεξο + Πρόθεση + Ουσιαστικό + Ουσιαστικό, π.χ. *ΑΕΠ σε τιμές συντελεστών*, Πρόθεση + Ουσιαστικό + Ουσιαστικό, π.χ. *υπό επιτήρηση διαπραγμάτευση*.

β. Σύνθετα που περιλαμβάνουν συνδέσμους, αντωνυμίες ή/και μόρια, όπως Ουσιαστικό + Σύνδεσμος + Ουσιαστικό, π.χ. *κεφάλι και ώμοι, εκτέλεση ή απόσυρση*, Επίθετο + Σύνδεσμος + Αντωνυμία + Ουσιαστικό, π.χ., *όλα ή τίποτα εντολή*, Μόριο + Επίθετο + Επίθετο + Ουσιαστικό, π.χ. *μη δεδουλευμένος προεξοφλητικός τόκος*.

Δ. Υπάρχουν επίσης σύνθετα επίθετα όπως Επίθετο + Πρόθεση + Άρθρο + Ουσιαστικό, π.χ. *ίσος στην τιμή*, Μόριο + Επίθετο, π.χ. *μη αποδοτικός, μη εγγεγραμμένος, μη διαπραγματεύσιμος, μη κερδοφόρος*, Επίθετο + Πρόθεση + Ουσιαστικό + Ουσιαστικό, π.χ. *προεγγραφόμενος για αγορά μετοχών*.

Ε. Στις επιρρηματικές φράσεις καταγράφονται ακολουθίες όπως Πρόθεση + Ουσιαστικό, π.χ. *υπό επιτήρηση*, Πρόθεση + Επίθετο + Ουσιαστικό, π.χ. *με αρνητικό πρόσημο*, Πρόθεση

+ Προσδιοριστής + Ουσιαστικό, *υπέρ το άρτιο*, Επίρρημα + Πρόθεση + Προσδιοριστής + Επίθετο + Ουσιαστικό, π.χ. *πάνω από την ονομαστική αξία*.

4 Προέλευση των όρων

4.1 Δάνειοι όροι από άλλα ειδικά λεξιλόγια

Σύμφωνα με την Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1986: 60), οι νεολογισμοί ενός ειδικού λεξιλογίου μπορεί να προέρχονται από ένα άλλο ειδικό λεξιλόγιο. Στο χρηματιστήριο χρησιμοποιούνται ευρέως όροι που αναφέρονται σε θέματα μακροοικονομίας, μικροοικονομίας, καθώς και διεθνών οικονομικών και εμπορικών σχέσεων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι υπάρχουν όροι από χώρους όπως:

1. της λογιστικής, π.χ. *αξία τρέχουσας χρήσης*,
2. της τραπεζικής, π.χ. *τραπεζική ενέγγυα πίστωση*,
3. του εμπορίου, π.χ. *ανάλυση των πωλήσεων της λιανικής*,
4. της στατιστικής, π.χ. *δειγματοληψία, μεταβλητή*.

Υπάρχουν, επίσης, λέξεις δανεισμένες από το λεξιλόγιο του ιπποδρομίου ή από τα τυχερά παιχνίδια γενικότερα, π.χ. *αλογομούρης, αλογάκι, τζογαδόρος, παίκτης*.

4.2 Δάνειοι όροι από το ειδικό λεξιλόγιο του αγγλικού και αμερικανικού χρηματιστηρίου

Πηγή προέλευσης των νεολογισμών ενός ειδικού λεξιλογίου μπορεί να είναι επίσης το αντίστοιχο ειδικό λεξιλόγιο μιας άλλης γλώσσας. Η διεθνοποίηση της επιστήμης και της τεχνικής αποτελεί αιτία δημιουργίας νεολογισμών, οι οποίοι μπορεί να έχουν είτε τη μορφή δανείων είτε τη μορφή μεταφραστικών δανείων.

Έτσι, υπάρχουν στο λεξικό νεώνυμα που αποτελούν μετάφραση όρων που ανήκουν στο ειδικό λεξιλόγιο του αγγλικού και του αμερικανικού χρηματιστηρίου, και έχουν επικρατήσει και στο χώρο του ελληνικού χρηματιστηρίου, π.χ. *αρκούδα ή αγορά αρκούδων* (bear, bear market = ο απαισιόδοξος επενδυτής και η διστακτική, δυσκίνητη αγορά), αλλά και νεώνυμα, που προέκυψαν ως προσπάθεια μετάφρασης των αντίστοιχων αγγλοαμερικανικών όρων, των οποίων η χρήση όμως δεν έχει επεκταθεί ακόμη. Παρόλ' αυτά υπήρξε ανάγκη μετάφρασής τους λόγω έλλειψης αντίστοιχου ελληνικού όρου: π.χ. *αλληλοαποκλειόμενα γεγονότα* (disjoint events), *αλληλοεπικάλυψη λογαριασμών* (account conflict), *αποεπένδυση*

(disinvestment), *απονομισματοποίηση* (demonetization ή demonization), *αποπιστοποίηση* (decertification).

4.3 Νεώνυμα από το γενικό λεξιλόγιο

Στο ειδικό λεξιλόγιο του χρηματιστηρίου ενσωματώνονται λέξεις του γενικού λεξιλογίου που αποκτούν νέο σημασιολογικό περιεχόμενο με τη χρήση τους στο χώρο του χρηματιστηρίου, π.χ. *αβεβαιότητα* (απρόβλεπτος κίνδυνος που δεν μπορεί να υπολογιστεί και να ασφαλισθεί και επομένως αναλαμβάνεται από την επιχείρηση¹²), *άγγιγμα* (η μεγαλύτερη απόκλιση στις τιμές προσφοράς και ζήτησης μετοχής σε δεδομένη στιγμή¹³). Αυτές οι λεξικές μονάδες, όπως σημειώνει η Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1986: 59), λειτουργούν ως νεολογισμοί στο ειδικό λεξιλόγιο.

Περιλαμβάνονται επίσης λέξεις του γενικού λεξιλογίου που απαντώνται στο ειδικό λεξιλόγιο του χρηματιστηρίου και αποτελούν ιδιαίτερες κατηγορίες ή κλάδους του χρηματιστηρίου, όπως *εσπιατόρια*, *ζωοτροφές*, *ιχθυοτροφεία*, *καλώδια*, *κατασκευές* κ.ά.

4.4 Νεώνυμα από το ειδικό λεξιλόγιο του ελληνικού χρηματιστηρίου

Μια άλλη κατηγορία όρων που περιλαμβάνονται στο λεξικό μας είναι τα νεώνυμα που δημιουργήθηκαν από την ανάγκη να κατονομαστούν νέα αντικείμενα και φαινόμενα, νέες ιδέες, έννοιες και δραστηριότητες, π.χ. *δικαίωμα προαίρεσης*, *αντίκρισμα*. Διακρίνονται δύο χρηστικά επίπεδα, ή αλλιώς ένα είδος επίσημης και ένα είδος ανεπίσημης ορολογίας (συνθηματική νεολογία ή αργκό¹⁴) του χρηματιστηρίου. Πρόκειται για ένα επιστημονικό ή/και επαγγελματικό λεξιλόγιο του οποίου τη διάδοση ευνόησαν κοινωνικοοικονομικοί λόγοι. Εξαιτίας ακριβώς της ευρείας απήχυσής του λειτούργησε γι' αυτό η οδός της εκλαΐκευσης. Στα πλαίσια της ανεπίσημης ορολογίας υπάρχουν όροι που επινοήθηκαν από τα ελληνικά έντυπα προκειμένου να γίνουν αντιληπτοί από τις ευρύτερες λαϊκές μάζες π.χ. *φούσκα*¹⁵, *μάνες* και *παιδιά*¹⁶.

¹² Βλ. Χρυσοβιτισιώτης και Σταυρακόπουλος, 2001: 1085.

¹³ Βλ. Χρυσοβιτισιώτης και Σταυρακόπουλος, 2001: 1059.

¹⁴ Αναλυτικά βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη (1986: 72).

¹⁵ Το Σεπτέμβριο του 1999, το περιοδικό ΧΡΗΜΑ & ΑΓΟΡΑ, έχει ως κύριο θέμα (και φωτογραφία

Ιδιάζουσες είναι οι περιπτώσεις νεωνύμων όπως το ουσιαστικό *λαναρόχαρτα*, που προέκυψε από τις μετοχές ιδιοκτησίας της εταιρείας Λαναρά, και το επίθετο *παρεπιανός*, με συχνή εμφάνιση, κι έχει επίσης ως βάση του ένα ανθρωπωνύμιο, το όνομα Παρέτο, π.χ. *παρεπιανή ανάλυση* ή *ανάλυση κατά Παρέτο*. Συχνές είναι επίσης οι περιπτώσεις των ονοματικών συνόλων που περιέχουν κύριο όνομα, π.χ. *άριστη κατά Παρέτο ανακατανομή, ανάλυση του Γκαν*. Άλλες ιδιάζουσες περιπτώσεις είναι το ουσιαστικό *ελδάρχης*, το οποίο έχει σχηματιστεί από το αρκτικόλεξο Ε.Λ.Δ.Ε. (Εταιρεία Λήψης Διαβίβασης Εντολών – ή Α.Ε.Λ.Δ.Ε., Ανώνυμη Εταιρεία Λήψης Διαβίβασης Εντολών) (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, 1986: 54 και 241) το ουσιαστικό *επιτηριάκης*¹⁷ που προέρχεται από το ουσιαστικό επιτήρηση και σημαίνει τον επενδυτή που επενδύει σε μετοχές εταιρειών που έχουν τεθεί υπό επιτήρηση και το ουσιαστικό *σορτάκιας*, που προέρχεται από τον αγγλικό όρο *short selling* και σημαίνει τη βραχυπρόθεσμη πώληση (ειδικότερα δηλώνει τον πωλητή αέρα, δηλαδή μετοχών που δεν κατέχει, τον οποίο ελπίζει να «κλείσει» φτηνότερα αποκομίζοντας το αντίστοιχο κέρδος¹⁸). Στο λεξικό περιλαμβάνονται ακόμη και λέξεις με ενσωματωμένους αριθμούς, π.χ. *θάρι, θμηνο*. Το *θάρι* αναφέρεται στο ανώτατο όριο διαπραγμάτευσης ημερησίως και το *θμηνο* στα οικονομικά αποτελέσματα ενός εννεαμήνου).

6 Συμπεράσματα-Προοπτικές

Όλες οι γλωσσολογικές αναλύσεις που εκτέθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια μπορούν να εφαρμοστούν στην αυτόματη ανάλυση κειμένων της Νέας Ελληνικής. Η επαλήθευσή τους μέσα από τα αποτελέσματα της αυτόματης αυτής ανάλυσης θα αναδείξει και τη χρησιμότητά τους σε πρακτικό πλέον επίπεδο και όχι μόνο σε θεωρητικό. Το λεξικό των οικονομικών-

εξωφύλλου) τους προβληματισμούς για την άνοδο του Χρηματιστηρίου. Χρηματιστήριο: Μήπως τελικά είναι “φούσκα”; (ένα εξώφυλλο το οποίο καθιέρωσε τη λέξη “φούσκα” στη χρηματιστηριακή ορολογία). Στο ειδικό αφιέρωμα στις εσωτερικές σελίδες του τεύχους, κατονομάζονται 45 εταιρίες ως φούσκες και υπογραμμίζεται ο κίνδυνος που υφίσταται για τους επενδυτές.

¹⁶ Στο άρθρο (26/3/1997) του Χρ. Μιχαηλίδη στην Ελευθεροτυπία, αναφέρεται ότι: «Τα “παιδιά” είναι συνηθισμένη χρηματιστηριακή έκφραση που ονομάζει με τον τρόπο αυτόν τις νέες μετοχές που η εταιρεία μοιράζει δωρεάν στους μετόχους. Και οι “μάνες” είναι, στη χρηματιστηριακή αργκό, οι παλιές μετοχές - πριν, δηλαδή, η μετοχή δώσει “παιδιά”.»

¹⁷ Παραθέτουμε απόσπασμα από άρθρο (10/11/1999) της εφημερίδας Σύμβουλος, με τίτλο «Εγώ...Αλογομούρης?»: «Οι επιτηριάκηδες δεν εγκαταλείπουν το σπορ, στο οποίο βελτιώνουν ταχύτατα τα αντανακλαστικά τους, εάν κρίνουμε από την πρώτη αλλά και τη δεύτερη ημέρα της επιτήρησης για την Intersat. Έτσι όπως πάει το πράγμα, οι insiders θα αναγκαστούν πρώτα να αγοράζουν την επίμαχη μετοχή και ύστερα να τη βάζουν σε επιτήρηση.»

¹⁸ Μαθιόπουλος, 1999: 164.

χρηματιστηριακών όρων μπορεί να χρησιμοποιηθεί από αυτόματους αναλυτές κειμένων όπως το Unitex. Επίσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εμπλουτιστούν οι ήδη υπάρχοντες σε προγράμματα επεξεργαστές κειμένων, όπως είναι ο ορθογράφος του Ms Word. Τέλος, οι όροι θα μπορούσαν να βρουν εφαρμογή και στο διαδίκτυο, ως λήμματα για τις μηχανές αναζήτησης, όπως είναι το Google, το Yahoo, η Alta Vista και άλλες.

Ο τομέας των Νέων Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας μπορεί να συνδυαστεί με τον τομέα των Πολυμεσικών Βάσεων Δεδομένων και τη Μετάφραση, και να επιτευχθεί είτε η αυτόματη μετάφραση ολόκληρου κειμένου, είτε η αυτόματη μετάφραση της περίληψης ενός κειμένου, ή ακόμη και η πολύγλωσση αυτόματη αναζήτηση ή/και εξαγωγή όρων από συστήματα αναζήτησης στο διαδίκτυο.

Τέλος, η μορφολογική περιγραφή κάθε όρου πρέπει να συνοδεύεται από τη συντακτική και σημασιολογική του περιγραφή, ώστε να επιτευχθεί μία όσο το δυνατόν πιο ακριβής και ολοκληρωμένη αυτόματη ανάλυση και επεξεργασία κειμένων.

Βιβλιογραφικές παραπομπές

- [1] Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. *Η Νεολογία στην Κοινή Νεοελληνική*: Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., Παράρτημα 65, Θεσσαλονίκη, 1986.
- [2] Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. *Νεολογικός δανεισμός στη νεοελληνική. Δάνεια από τη γαλλική και την αγγλοαμερικανική - Μορφολογική ανάλυση*, Εστία, 1994.
- [3] Constant M., Yannacopoulou A., (2002). "Le Dictionnaire Electronique du Grec Moderne: Conception et développement d'outils pour son enrichissement et sa validation". Στο *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα, Πρακτικά της 23^{ης} Ετήσιας Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας του Τμήματος Φιλολογίας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, 17-19 Μαΐου 2002, Τόμος Β', Θεσσαλονίκη, σσ. 783-791.
- [4] Kocourek, R. *La Langue française de la technique et de la science*, Brandstetter, 1982.
- [5] Kyriakopoulou, T., Mrabti, S., Yannacopoulou, A. "Le dictionnaire électronique des noms composés en grec moderne", *Linguisticæ Investigationes* 25 :1, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins, 2002, pp. 7-28.
- [6] Kyriakopoulou, T. *L'analyse automatique des textes écrits : le cas du grec moderne*. University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2005.
- [7] Μαθιόπουλος, Χ.Η. *Μικρό Εγχειρίδιο του Επενδυτή – Μία περιπλάνηση στα άδυτα του ελληνικού χρηματιστηρίου*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & Σια Α.Ε., Αθήνα, 1999.
- [8] Μπακούρα, Σ. *Μέθοδος Μορφολογικής Περιγραφής των Ουσιαστικών και Επιθέτων που Δηλώνουν Εθνικότητα με σκοπό την Αυτόματη Ανάλυση Κειμένου*, Μεταπτυχιακή Εργασία, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2003.

- [9] Paumier, S. Unites. *Manuel d' utilisation*, Université de Marne-la-Vallée, 2002.
<http://www-igm.univ-mlv.fr/~unitex>.
- [10] Silberztein, M. *Dictionnaires électroniques et analyse automatique de textes. Le système INTEX, sous la direction de Maurice Gross*, Collection Informatique Linguistique, Masson, Paris, 1993.
- [11] Silberztein, M. *INTEX and the processing of natural languages*, Tutorial, 1999. Notes:
<http://nyu.edu/pages/linguistics/intex/>.
- [12] Χρυσοβιτσιώτη Ι. – Σταυρακόπουλου Ι. *Λεξικό Αγγλοελληνικό και ελληνοαγγλικό εμπορικών, τραπεζικών και χρηματοοικονομικών όρων*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 2001.

Τζιάφα Ελένη

Υποψήφια Διδάκτωρ, Τμήμα Φιλολογίας

Ταχ. Διεύθυνση: Α.Π.Θ. Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας

GR-54124, Θεσσαλονίκη

Τηλέφωνο: +30 2310 997516

Ηλ-διεύθυνση: etziafa@lit.auth.gr